

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Verlangen naar verbinding. Live consult met Maurizio Andolfi

Interne studiemiddag van MoleMann Mental Health, 4 november 2010 te Zeist.

Als verslaggever van *Systeemtherapie* ben ik te gast bij een interne studiedag van MoleMann. Maurizio Andolfi is uitgenodigd om het eerste exemplaar van de Nederlandse vertaling van zijn boek *Il bambino come risorsa nella terapia familiare* in ontvangst te nemen. In het *Handboek systeemtherapie* omschrijven Hillewaere en Sins (2008) hem als de bekendste vertegenwoordiger van de tweede generatie ervaringsgerichte gezinstherapeuten, die de persoon en niet het (problematisch) gedrag van cliënten centraal stellen. Geïnspireerd door Whitaker en Minuchin combineert Andolfi een structureel en gezinsontwikkelingsperspectief.

Elien van Oostendorp, systeemtherapeut bij MoleMann, verzorgt de opening van de studiemiddag en verwoordt het uitgangspunt van Andolfi als volgt: 'Via het kind kom je het gezin binnen, het kind leidt je naar het probleem en naar de oplossing.' Daarna komt Andolfi zelf aan het woord en hij vertelt hoe hij zich als gezinstherapeut inzet om 'the wrong stuff', de problemen die er zijn, zo te gebruiken dat de expertise van het gezin wordt versterkt. Problemen van kinderen en de gebruikte diagnostische labels zijn in zijn ogen vaak relatief. Het gaat veel meer om ingrij-

pende gebeurtenissen die binnen de familie hebben plaatsgevonden, zoals echtscheiding, migratie, verlieservaringen. 'Therapie biedt een plek om te reflecteren op het verleden, pijn te delen en kracht te ontwikkelen.' Andolfi bepleit om vooral gewone taal te gebruiken, liever over 'verdriet' dan over 'een depressie' te spreken, en intergenerationele aspecten niet alleen uit te vragen, maar ook in de sessie te gebruiken. Ten slotte houdt hij zijn gehoor voor dat we als therapeut geen professionele stem op hoeven zetten, maar een sfeer mogen creëren waarin mensen zich op hun gemak voelen en er ruimte is voor creativiteit, spel en nabijheid. 'Het gaat erom mensen te verbinden.'

Daarna volgt het boeiendste onderdeel van deze middag, een live consult van Andolfi met een gezin in een andere ruimte, dat via een scherm in de zaal te volgen is. Ook de eigen therapeut van het gezin en een tolk zijn in de geïmproviseerde therapieruimte aanwezig. We krijgen observatievragen mee die later in groepjes besproken zullen worden. We worden uitgenodigd om te kijken vanuit het perspectief van een bepaalde persoon. Zou ik dat kunnen zeggen als therapeut, hoe voelt dat? Zou ik als moeder

mijn kind hieraan willen blootstellen? Zou ik dit als chef van de vestiging faciliteren?

De therapeute stelt het gezin voor dat zij sinds twee jaar in behandeling heeft en verwijst daarbij naar de familiegeschiedenis op de getekende genogrammen. We maken

kennis met vader André, ... ***‘Kom uit je graf’, zegt Andolfi tot de vader...*** moeder Serena en hun kinderen Joyce (12) en Danny (6). De kinderen

zijn gediagnosticeerd met AD(H)D maar, zoals Andolfi in zijn inleiding al naar voren bracht, daar gaat het eigenlijk helemaal niet om. Als Andolfi iets hoort over de gedragsproblemen van Joyce, verbaast hij zich: ‘She looks so sweet.’ De therapeute vertelt dat de spanningen in het gezin soms hoog oplopen en dan uitlopen op een handgemeen. Later hoor ik dat de strijd soms ook in de sessies doorgaat, maar daar is nu niet of nauwelijks sprake van. We horen kort iets over de migratiegeschiedenis van Serena, ieders gezin van herkomst, het overlijden van grootouders, de hartaanval die André heeft gehad en de passie, de gezamenlijke hobby die hen bond.

Serena heeft André een ultimatum gesteld en verwijt hem dat hij de problemen niet ziet. Andolfi vraagt André naar zijn bereidheid om aan de slag te gaan en richt zijn aandacht vervolgens vooral op hem en op de relatie van de ouders. Het geweld in het gezin komt niet expliciet ter sprake.

Als ik Andolfi daar later naar vraag, antwoordt hij: ‘Het leek me niet het belangrijkste thema. Ik maakte me vooral zorgen over de verwijdering tussen deze mensen.’ ‘Wat is het belangrijkste medicijn om een nieuwe hartaanval te voorkomen?’, vraagt hij

tijdens de sessie. ‘Liefde’,

antwoordt Serena, en dat heeft ze goed. Maar hoe is het om daar bij stil te staan, terwijl er

thuis klappen vallen, vraag ik me af. Andolfi vraagt na wat de ouders zo boos maakt op elkaar en houdt hun voor dat spanning en verdriet vaak samengaan. Hij let erop dat de kinderen het – met hulp van de tolk – ook kunnen blijven volgen. Danny vraagt waarom hij niet met moeder mee mocht toen haar vader was overleden, moet huilen en wordt getroost door zijn moeder. ‘Verdriet is belangrijker dan ADHD’, zegt Andolfi.

In het gesprek met vader stuit hij op ‘unfinished business’. Zijn vader is overleden toen hij vier was. Zijn moeder is hij in zekere zin ook verloren. Zij is niet echt over André’s scheiding van zijn eerste vrouw heen gekomen en heeft zijn huidige partner niet echt kunnen accepteren. ‘Hij is een wees; kinderen die wees zijn, zijn vaak heel boos en denken dat de wereld boos is’, zegt Andolfi. André’s relatie met zijn moeder lijkt een belangrijk thema te zijn voor het vervolg, concludeert de therapeute na afloop. André

lijkt alleen te staan en maakt een passieve indruk. 'Kom uit je graf', zegt Andolfi tot André en hij nodigt hem ook letterlijk uit om weer een centrale positie in het gezin in te nemen door tussen zijn vrouw en dochter in te gaan zitten.

Aan Joyce vraagt hij of zij haar vader mist ('hij mist jou ook'). Hij houdt haar voor thuis niet langer als boksbal dienst te doen. 'Je zou daar geld voor moeten vragen.' 'Kan een kind daar iets mee?', vraag ik later aan Frank Asmus, psychiater en systeemtherapeut, die al langer contact met Andolfi onderhoudt en het voorwoord in het gepresenteerde boek schreef. 'Het kind heeft het gehoord... en de andere aanwezigen ook, zou Andolfi zeggen.'

In de nabespreking van het consult komen de observatievragen die we voorafgaand aan het consult hebben meegekregen, helaas slechts ten dele terug. 'Zijn deze thema's niet te zwaar voor de kinderen?', vraagt iemand. 'Kinderen zijn thuis getuige van hypocrisie en geweld, worden getrianguleerd, zijn in die zin al van alles op de hoogte', antwoordt Andolfi, 'het is belangrijk dat zij negatieve ervaringen kunnen uitspreken en dat er naar hen wordt geluisterd.'

Resoneert er in de aanpak van Andolfi iets mee vanuit zijn eigen gezinsachtergrond? Als verslaggever van *Systeemtherapie* krijg ik de kans hem een halfuurtje te interviewen. Hij

vertelt me dat hij tijdens de Tweede Wereldoorlog is geboren en zijn vader, die op Corsica had gevochten, pas ontmoette toen hij drie was. 'Ik had een fantastische jeugd', zegt hij. 'Er was geen televisie en geen vlees, maar we waren vrij en konden veilig op straat spelen.' Hij was de middelste van drie zoons en vertelt altijd al het verlangen te hebben gekoesterd om mensen te verbinden. Misschien heeft dat iets te maken met de verschillende werelden die zich in zijn familie verenigden. Zijn moeder kwam uit een eenvoudig arbeidersmilieu en had een sterke band met haar moeder, die op haar achttiende weduwe was geworden in de Eerste Wereldoorlog. Zijn vader kwam uit een muzikale familie 'met blauw bloed' die connecties had met het Zweedse koningshuis. In het gezin stond moeder centraal en was vader meer op de achtergrond. 'I always try to support men when they are in trouble', concludeert hij, en voegt daaraan toe dat hij ook zorg voor zijn vader heeft gedragen toen deze op latere leeftijd aan de ziekte van Alzheimer leed. In therapie-situaties is hij, zoals hij tijdens het consult liet zien, als man ook in de positie om een andere man aan te spreken. Hij benadrukt dat dit meerwaarde heeft, maar niet altijd te realiseren is door de oververtegenwoordiging van vrouwelijke therapeuten.

Hoe hebben de cliënten het consult met Andolfi zelf ervaren? Van de

bij het gezin betrokken therapeute hoor ik daar later iets over terug. De ouders leken zich wel begrepen en erkend te voelen, al was vader niet van plan zijn moeder bij de therapie te betrekken, want dat zou te belastend voor haar zijn. Het meest opmerkelijk vond ik de reactie van de dochter. Vooraf was ze bang geweest dat haar vader boos op haar zou worden en dat zij overal de schuld van zou krijgen. Het was een hele opluchting voor haar dat dit niet het geval was.

Aan het eind van deze studiedag krijgen alle aanwezigen een exemplaar van het boek mee naar huis (Andolfi, 2010). Daarin worden de al genoemde uitgangspunten van Andolfi verwoord en met tal van casusbeschrijvingen geïllustreerd. We lezen door welke pioniers in de gezinstherapie Andolfi is beïnvloed en welke instrumenten de therapeut kan benutten. We maken kennis met diverse families waarin sprake is van kenmerkende, verstoorde gezinsverhoudingen en zien hoe Andolfi als therapeut de vinger op de zere plek legt en het gezin motiveert tot verandering. Ten slotte besteedt Andolfi expliciet aandacht aan de vraag hoe zeer jonge kinderen al in therapie kunnen worden betrokken. Ook laat hij zien hoe kinderen een brug kunnen vormen tussen de generaties, bijvoorbeeld door het kind

tijdens de therapie aan de ouders te laten vragen wat er thuis gebeurde toen pappa of mamma net zo oud was als het kind nu.

Het is een boek dat zeker voor mensen die nog niet zo bekend zijn met systeemtherapie inzicht kan bie-

...Andolfi lijkt altijd belangrijke relationele thema's boven water te krijgen...

den in gezinsdynamieken. De casusbeschrijvingen worden steeds afgewisseld met commentaar, dat verheldert wat er nu eigenlijk pre-

cies in de sessie gebeurt. Dat is boeiend, maar het geheel is soms ook wat schematisch, in die zin dat een kindprobleem altijd wordt opgevat als een gezinsprobleem, en fragmentarisch, in de zin dat het vaak slechts een momentopname uit een therapie betreft. Andolfi lijkt altijd vrij trefzeker in te grijpen in gezinnen en belangrijke relationele thema's boven water te krijgen. Sluit hij daarin ook aan bij de waarden die de cliënt zelf hanteert, wordt daar wel naar gevraagd? En hoe gaat het verder na deze sessies? Kunnen mensen hier verder mee of is hun werkelijkheid toch vaak erg weerbarstig? Waar liggen in die zin de grenzen van de gesuggereerde 'maakbaarheid' van deze gezinnen? Spelen er ook factoren een rol die de gezinsleden niet in de hand hebben?

Andolfi stelt dat ernstiger ziektebeelden bij kinderen, zoals bijvoorbeeld autisme, in dit boek niet aan de orde komen (p.62). Verderop meldt

hij dat hij de psychopathologie al jaren niet meer als uitgangspunt neemt (p.179), al zijn er ook 'zeer ernstige psychiatrische aandoeningen, waarbij gezinstherapie alleen steun kan bieden aan het gezin, zonder dat er werkelijk genezing mogelijk is' (p.180). Individuele psychopathologie wordt dan iets wat niet relevant is, of juist zo zwaarwegend dat het onbeïnvloedbaar is. In de praktijk is het spanningsveld tussen individuele gegevens en hoe daarmee in gezinnen wordt omgegaan mijns inziens juist een dagelijks terugkerend thema in gezinstherapie, zeker ook in het domein van de kinder- en jeugdpsychiatrie waar ik zelf werkzaam ben.

Niettemin moedigen de uitgangspunten en voorbeelden van Andolfi me aan om ook in mijn eigen werksituatie *samen met het kind* op zoek te gaan naar de familiegeschiedenis om daarmee ook de ouders als kind te leren kennen.

Hanneke Lafeber

Literatuur

- Andolfi, M. (2010). *Het kind in gezinstherapie*. Amsterdam: Hogrefe.
- Hillewaere, B. & Sins, T. (2008). Ervaringsgericht perspectief. In A. Savenije, M.J. van Lawick, & E.T.M. Reijmers (red.), *Handboek systeemtherapie* (p. 239-247). Utrecht: De Tijdstroom.

Wetenschap in de NVRG

Studiemiddag georganiseerd door de Wetenschapsadviescommissie van de NVRG, 4 november 2010 te Amsterdam.

'Zeg, zal ik je eens even wat vertellen, de grote mensen – ook al is dat raar, die denken dat ze alles kunnen tellen, maar weet je – dat is helemaal niet waar.'

Ieniemienie in Sesamstraat

(Met dank aan Gwendolyn Glaser die statistiek op luchtige wijze weet te relativeren.)

De Wetenschapadviescommissie (WAC) heeft tot doelstelling het wetenschappelijk niveau van de NVRG op peil

te houden. Zij organiseert twee keer per jaar een studiemiddag waar men kritisch van gedachten kan wisselen